

LITERATURA / POEZIE / UMĚNÍ

Norské protiklady

Sigrid Undsetová a Knut Hamsun

MILUŠE JUŘÍČKOVÁ

Již za osm let po ocenění Hamsunově putovala Nobelova cena za literaturu do Norska znovu. Jako třetí a prozatím i poslední v řadě norských autorů ji dostala Sigrid Undsetová (1882–1949). Tou dobou neexistoval ještě ani jediný český překlad. Je to podivné i přirozené zároveň. Undsetová byla o celou generaci mladší než její krajan a oceněné dílo, trilogie *Kristina Vavřincová*, vyšlo norsky v letech 1922–23. Česky bylo publikováno na počátku 30. let, a to paralelně ve dvou nakladatelstvích, pak ještě čtyřikrát – naposledy letos, v roce padesátého výročí spisovatelčina úmrtí (zemřela 10. června 1949).

Je až s podivem, že se v malé zemi na severu Evropy, jež tehdy neměla více než dvaapůl miliónu obyvatel, sešly dvě osobnosti světové proslulosti, které však byly v mnohém, možná ve všem, protiklady a odpůrci. A to ne pro osobní malicherné rozpory, nýbrž celým svým uměleckým zaměřením a především nesmiřitelností politických postojů a činů...

Oba by mohli být označeni za konzervativní, avšak ve velmi odlišném smyslu: Hamsun se obával rychlého průmyslového rozvoje a jeho důsledků. Lpěl na vztahu k půdě, sám se pokoušel po několik let sedláčit v severním Norsku, poslední čtvrtinu svého života prožil na statku Nørholm nedaleko Grimstadu na jihu země. Undsetová žila též vzdálena od velkoměstského života; jejím útočištěm se stal Lillehammer, zprvu jako nouzové řešení pro nedostatek finančních prostředků, později s ohledem na děti a zvláště nemocnou dceru Mosse.

V diskusi o postavení ženy zaujala racionální a jasný názor: Největším štěstím a důstojností ženy je péče o děti a rodinu. To se později v Norsku, zemi s nejvyšším stupněm emancipace v Evropě, nutně muselo jevit jako postoj konzervativní.

Norská literatura zaujímá v českém kulturním povědomí nezaměnitelně výrazné místo. Národní divadlo v Praze uvedlo první české představení Henrika Ibsena už roku 1883; význam Ibsenova dramatického díla pro evropskou literaturu a kulturu může být stěží kdy přeceněn. První uváděná díla Ibsenova i Bjørnsonova byla tehdy převáděna ještě z němčiny, ale s přelomem století došlo k přímému setkání s norskou, ale i švédskou a dánskou literaturou. Je třeba připomenout, že na rozdíl od pozdějšího období ideologické cenzury osvědčili překladatelé a nakladatelé počátku století a let první republiky velký rozhled tím, že k nám uváděli autory, již se měli záhy stát sloupy moderní skandinávské literatury. Mezi jinými i Švédku Selmu Lagerlöfovou, která byla v roce 1909 první ženou, jíž se dostalo nejprestižnějšího ocenění Švédské královské akademie. Z Norů však Nobelovu cenu neobdržel již zmíněný Ibsen, nýbrž jeho vrstevník, dramatik a polemik B. Bjørnson, umělec vášnivého nasazení ve věcech spravedlnosti. Stalo se tak ještě za života Ibsenova, v roce 1903. A o sedmnáct let později dostal Nobelovu cenu Knut Hamsun (1859–1952). Tou dobou bylo česky vydáno již 17 z jeho titulů, některé dvakrát, *Hlad* třikrát a *Pán* dokonce pětkrát. Jen v samotném památném roce 1920 byla nově vydána čtyři Hamsunova díla: *Benoni*, *V zemi dobrodružství*, a již podruhé, avšak v nových překladech, *Mystéria* a *Bouřlivý život*. Román *Matka země*, za nějž mu byla cena udělena, vyšel česky až v roce 1922.

řejný rozkol, který prolomil jejich vzájemné zdvořilé, nebo spíše lhostejné mlčení. Očití svědkové dokládají, že se oba v malém norském prostředí zdravili odedávna chladně a zpozzdáli. Nyní se mezi nimi rozevírala propast.

9. dubna 1940 vstoupila do země okupační vojska – na Hamsunově statku Nørholm prý visela vlajka s hákovým

K náboženství byl Hamsun poněkud rezervovaný, pro Sigrid Undsetovou se religiozita postupně stávala měřítkem hodnot a životní útěchou. Právě při práci na historickém románu *Kristina Vavřincová*, kde zachytila Norsko předreformační, byla stále více přitahována evropským rozměrem křesťanství. Roku 1924 opustila luteránskou církev a konvertovala ke katolicismu. O několik let později se stala členkou třetího řádu dominikánek, přijala jméno sestra Olave a udržovala s tímto řádem duchovní kontakt a intelektuální výměnu až do konce života.

Ústředním bodem jejich střetu se stal postoj obou, Undsetové a Hamsuna, k nacismu. Postoj, který přirozeně našel odraz i v jejich díle a který rozhodující měrou poznamenal i recepci jejich uměleckého snažení v měřítku národním i mezinárodním. Osudy Sigrid Undsetové a Knuta Hamsuna, jakkoli jsou diametrálně odlišné, jako by anticipovaly úskalí evropské kultury ve dvacátém století vůbec. Zde jsou nejdůležitější zastavení oné křížové cesty.

Na konci roku 1935 se Knut Hamsun veřejně vyslovil proti jmenování německého pacifisty a publicisty Carla von Ossietzského, vězněného v koncentračním táboře, za kandidáta Nobelovy ceny za mír. Sigrid Undsetová byla tehdy předsedkyní Norského svazu spisovatelů a byla tak v čele čtyřiceti spisovatelů, kteří jménem odkazu norské kultury vzápětí vyslovili rozhodný nesouhlas s Hamsunem. To byl první ve-